

КОВАЛЕНКО

Олександр Михайлович
almkov@rambler.ru

УДК 338.241.2

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВАMODERN ASPECTS OF ENSURING
COMPETITIVENESS OF THE INDUSTRIAL
ENTERPRISE

СТАНІСЛАВИК

Олена В'ячеславівна
elenastanislovik@yandex.ruд.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетк.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

Розглянуто сучасні аспекти та визначено найважливіші параметри забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства. Сформульовано науково-методичні завдання щодо підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю та роль модернізації в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств.

Modern aspects are considered and the most important parameters of ensuring competitiveness of the industrial enterprise are determined. Scientific and methodical tasks of management efficiency competitiveness and the modernization role in increase of competitiveness of the domestic industrial enterprises is formulated.

Ключові слова: конкурентоспроможність, споживач, промислове підприємство, продукція, послуги, якість, модернізація, фактори

Keywords: competitiveness, consumer, industrial enterprise, products, services, quality, modernization, factors

ВСТУП

Одним з основних завдань економічного розвитку України є створення умов для ефективного та динамічного розвитку промислових підприємств, багато з яких виявились не готовими до адекватної активної поведінки на ринку переважно через відсутність глибокого розуміння актуальних проблем забезпечення конкурентоспроможності, швидкого реагування на зміни ринкового середовища, невміння менеджерів приймати обгрунтовані управлінські рішення.

Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю відображено в працях як закордонних вчених-економістів – І. Ансоффа, Ф. Котлера, М. Портера, А. Томпсона, Р. Фатхутдінова, так і вітчизняних дослідників – Б. Буркинського, В. Герасимчука, Л. Піддубної, І. Решетникової, тощо.

Серед останніх наукових досліджень присвячених проблемам забезпечення конкурентоспроможності підприємств можна виділити праці А. Воронкової, Г. Захарчина, Н. Тарнавської, Г. Яковлева [1-4], зокрема міжнародної – К. Латишева, Д. Лук'яненка, В. Пономаренка, І. Сіваченка [5-8].

Однак багато питань в цій сфері сьогодні потребують досліджень, зокрема необхідно чітко сформулювати параметри забезпечення конкуренто-

спроможності сучасного промислового підприємства, завдання щодо підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю, а також роль модернізації в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств.

МЕТА РОБОТИ

Мета роботи – сформулювати параметри забезпечення конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства, науково-методичні завдання щодо підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю, а також роль модернізації в підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також матеріали періодичних видань. При проведенні дослідження використовувалися методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

В економічній літературі домінують два теоретико-методичні підходи до забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства: підхід, який ґрунтується на пріоритетних факторах, результатах різних видів діяльності в сфері забезпечення конкурентоспроможності підприємства

та підхід, який передбачає визначення пріоритетних видів діяльності.

Відповідно до першого, поширеного в зарубіжній теорії і практиці підходу, встановлюється рейтинг факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства до яких відносяться [9]:

- стійкий рівень якості продукції;
- високий рівень виробництва;
- швидка доставка продукції;
- надійна доставка продукції;
- низька ціна продажу продукції;
- гнучкі зміни конструктивних рішень;
- гнучкі зміни обсягів виробництва;
- післяпродажний сервіс.

Згідно іншого переліку пріоритетними факторами забезпечення конкурентоспроможності підприємства є [9]:

- рівень виробництва;
- рівень якості продукції;
- ціна продажу продукції;
- здатність реагувати на потреби споживачів та відповідність їх вимогам;
- відповідність науково-технічному прогресу.

У результаті опитування керівників провідних українських підприємств з найбільш конкурентоспроможних галузей промисловості (тютюнова, пивна, м'ясна) та оцінки пріоритетних факторів забезпечення конкурентоспроможності на цих підприємствах, було встановлено, що важливістю забезпечення низької ціни продажу є найбільш пріоритетною внаслідок низького попиту, зокрема платоспроможного попиту вітчизняних споживачів. Крім того, в останні роки важливими пріоритетними факторами крім якості та ціни продажу продукції стали показники сервісу. Те, що значна частка ринку України опинилась під контролем іноземних підприємств, є наслідком неадекватного реагування на споживчі потреби покупців.

Відповідно другого підходу, до пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності підприємства відносять [10, 11]:

- проектування продукції;
- забезпечення якості процесів і продукції;
- стандартизація на рівні підприємства;
- регулювання витрат на якість;
- діяльність із маркетингового сприяння збуту продукції;
- забезпечення якості та вартості сервісних послуг.

На думку більшості вітчизняних вчених-економістів цей підхід, сьогодні, є основним, тому охарактеризуємо кожний з пріоритетів.

На думку опитаних керівників, до основних пріоритетів забезпечення конкурентоспроможності підприємства можна віднести управління якістю процесів і продукції та управління витратами на якість. Значну увагу слід приділити вдосконаленню систем маркетингового просування продукції, роботи сервісних служб, розробленню та використанню стандартів підприємств на продукцію та процеси у вирішенні проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

З урахуванням отриманих результатів сформулюємо найважливіші, на наш погляд, параметри забезпечення конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства:

- висока гнучкість та можливість оперативно реагувати на зміни в попиті, безперервне оновлення продукції;
- наявність високотехнологічного виробництва, висока якість та здатність виробляти з мінімальними витратами;
- необхідний рівень післяпродажного супроводу враховуючі зростання вимог споживачів;
- здатність оперативно впливати на виробничі витрати;
- наявність ефективної системи управління, спроможної забезпечувати конкурентні переваги підприємства та своєчасно реагувати на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища.

Досягнення зазначених параметрів ми пов'язуємо з розробкою й реалізацією стратегії конкурентоспроможності, розрахованої на 5 і більше років, що має вищий пріоритет в управлінні підприємством, якому мають підкорятися виробнича, кадрова, економічна та всі інші стратегії.

Таким чином, мова йде про певний підхід у побудові системи управління підприємством, підхід постійної орієнтації на забезпечення конкурентних переваг.

Для вітчизняних промислових підприємств забезпечення конкурентоспроможності є відносно новим процесом. Розгляд сучасних економічних літературних джерел показав, що сьогодні у вітчизняній і закордонній теорії й практиці відсутній єдиний підхід до забезпечення конкурентоспроможності підприємств, а значна частина опублікованих праць присвячена дослідженню теоретичних основ та методам виміру рівня конкурентоспроможності.

Водночас відчувається значний дефіцит наукових досліджень, присвячених проблемі комплексного управління конкурентоспроможністю підприємств як умови забезпечення їх стійкої й високоєфективної господарської діяльності в процесі розвитку економіки, модернізації підприємств.

При вивченні проблеми забезпечення конкурентоспроможності необхідно враховувати технічні, економічні, організаційні та інші питання. На практиці велика кількість промислових підприємств питання забезпечення конкурентоспроможності зводять до вирішення суто технічних проблем. Такі ж важливі аспекти забезпечення конкурентоспроможності, як формування стратегії, організаційні, соціальні та психологічні особливості враховуються недостатньо, що суттєво знижує ефективність робіт із забезпечення стабільності позицій підприємства на ринку.

В багатьох наукових працях для характеристики конкурентних відносин у ряді галузей промисловості використовують термін «гіперконкуренція», під якою розуміють багатоаспектну, динамічну конкуренцію, якій властиві розмивання галузевих меж, динамізм розвитку ринку, багатогранний характер інтересів

суперницьких сторін, технізація, агресивність конкуруючих учасників ринкового середовища.

У цих умовах перед керівниками промислових підприємств постають нові завдання, які вимагають, з одного боку, знання традиційних інструментів управління, а з іншого, – освоєння нових підходів, прийомів, методів та способів діагностики конкурентного середовища, розробки концепції стратегічного управління потенціалом підприємства, що створює конкурентні переваги.

Нашу думку поділяють й інші дослідники [12, 13, 14], які вважають, що в сучасних умовах господарювання українським промисловим підприємствам слід прискорити процес створення конкурентоспроможних систем управління, адаптованих до особливостей сучасних ринкових відносин, підсилити їхню стратегічну орієнтацію. Отже для формування таких систем управління необхідно вирішення ряду науково-методичних і практичних завдань, а саме:

- формування концепції управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства як об'єктом діагностики та прогнозування;
- формування інструментів оцінки власних переваг щодо конкурентів на ринку;
- удосконалення технології управління конкурентоспроможністю підприємства, визначення мотиваційних механізмів процесів модернізації підприємства;
- визначення методів управління змінами, що забезпечують швидке пристосування до нововведень в умовах модернізації підприємства;
- організація процесу розробки і реалізації стратегії управління конкурентоспроможним потенціалом в умовах модернізації підприємства.

Надзвичайно важливим фактором, навіть умовою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств є їх модернізація, яка передбачає здійснення певних змін в напрямках зміни виробничої структури, асортиментної політики, технологій тощо.

Виділимо основні напрями модернізації:

- модернізація виробничих систем та відносин;
- модернізація продукції, що випускається;
- модернізація структури виробництва;
- модернізація комерційної діяльності;
- модернізація інвестиційно-інноваційної діяльності.

Метою модернізації промислових підприємств є підвищення їх конкурентоспроможності, для чого необхідно реалізувати економічні, управлінські, виробничі, інноваційні та інші цілі.

Провідну роль в підвищенні конкурентоспроможності відіграє модернізація продукції, що випускається, яка повинна відбуватись в двох напрямках: створення нових видів продукції та забезпечення якості продукції.

Створення нових видів промислової продукції може здійснюватись науково-дослідними організаціями та містити в собі інженерне прогнозування, розрахунки, експерименти і являє, собою послідовне

поєднання властивостей, складу та структури цієї продукції.

Забезпечення необхідної якості продукції повинно мати постійний характер і ґрунтуватися на створенні комплексної системи, основу якої складає структурована та відлагоджена програма дій із забезпечення якості продукції згідно з вимогами споживачів і покращення показників ефективності виробництва.

Питання забезпечення якості продукції є дуже актуальним, адже для того, щоб бути конкурентоспроможним на ринку, потрібно випускати якісну продукцію, яка відповідає світовим стандартам.

Найголовнішою передумовою покращення якості продукції промислових підприємств України до світового рівня є заміна її застарілих стандартів. У світі розроблено цілий ряд нових стандартів, які містять вимоги щодо якості продукції. Очевидно, що їх прийняття та робота за ними сприятиме промисловим підприємствам у здійсненні експортних операцій і підвищенню їх міжнародної конкурентоспроможності.

З огляду на сучасний стан виробничої бази вітчизняної промисловості, особливо її базових галузей, та роль комерційної діяльності в забезпеченні ефективної діяльності промислових підприємств на міжнародному ринку, особливу значимість, сьогодні, для підвищення їх конкурентоспроможності мають модернізація виробничих систем та модернізація комерційної діяльності.

Ефективність функціонування виробничої системи визначається тим, наскільки раціонально використовуються наявні на підприємстві праця, капітал, сировина і матеріали та інші ресурси, з урахуванням специфіки виробництва та особливостей його зовнішнього оточення.

Вивчення японського досвіду організації виробництва дозволяє виділити основні управлінські методики, які використовуються в Японії для формування ефективних виробничих систем. Привабливість цих методик визначається не тільки можливостями збільшення продуктивності та підвищення якості, а й можливістю застосування в умовах жорсткого обмеження бюджету. Застосування цих методик не вимагає значних капітальних витрат навіть в умовах традиційно капіталоемних виробництв.

Сьогодні високі можливості управлінських новацій з використанням японського досвіду продемонстровані не тільки японськими, а й провідними підприємствами західних країн. В останні роки має місце зростання кількості підприємств, що модернізують свої виробничі системи на основі японського досвіду.

Разом з тим, сама по собі модернізація виробничої системи не означає, що подібний успіх гарантований. Аналіз невдалих проектів модернізації виробничих систем показує, що головними причинами цього є недостатній облік особливостей ринкового середовища, в якій функціонує підприємство і

особливостей діяльності постачальників і фінансових інститутів.

Модернізація комерційної діяльності передбачає модернізацію відділів і служб, що займаються маркетинговою діяльністю, зокрема міжнародною, мережі товароруку, складської системи і фінансової політики підприємства.

Ефективна комерційна діяльність підприємства неможлива без раціональної побудови відповідних управлінських структур – відділів, бюро, секторів і т.п.

Основними факторами, що стримують сьогодні темпи і якість реалізації цілей модернізації промисловими підприємствами, є:

- недостатній розвиток конкурентного ринкового середовища країни;
- нестабільність правового середовища;
- нерозвиненість внутрішнього фондового ринку;
- обмежений доступ до фінансових ресурсів;
- слабка державна підтримка;
- психологічна неготовність керівників до модернізації;
- відсутність практичного досвіду;
- дефіцит власних коштів для проведення модернізації;
- низький рівень розвитку внутрішнього ринку консалтингових послуг.

Незважаючи на всі складнощі, слід відзначити певну активізацію процесів модернізації у вітчизняній промисловості, успішність якої буде залежати від розроблювальних програм державної підтримки модернізації, активізації діяльності регіональних органів управління, створення стимулів до її проведення, формування певного правового середовища.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження встановлено параметри забезпечення конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства, до яких віднесено високу гнучкість та можливість оперативно реагувати на зміни в попиті, безперервне оновлення продукції, наявність високотехнологічного виробництва, здатність виробляти продукцію належної якості з мінімальними витратами, необхідний рівень післяпродажного супроводу, здатність оперативно впливати на виробничі витрати та наявність ефективної системи управління підприємством. В сучасних умовах господарювання українським промисловим підприємствам слід прискорити процес створення стратегічно-орієнтованих систем управління, для чого необхідно вирішити певні науково-методичних і практичних завдання. Надзвичайно важливу роль в підвищенні конкурентоспроможності промислових підприємств відіграє модернізація, яка припускаючи здійснення необхідних змін у всіх напрямках їх діяльності, спрямована на формування нових відносин у сфері управління та виробництва, за допомогою реформування системи управління, інноваційного забезпечення виробництва конкурентоспроможної промислової продукції, формування нових

виробничих відносин, розвитку діяльності у сфері маркетингу та залучення інвестиційних коштів.

Список використаних джерел

1. Воронкова А.Е. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект: [Монографія] / А.Е. Воронкова, Н.Г. Калюжна, В.І. Отенко. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 512 с.
2. Захарчин Г.М. Забезпечення конкурентоспроможності та розвиток організаційної культури підприємства: сучасна парадигма і прикладний аспект: [Монографія] / Г.М. Захарчин, Л.С. Лісовська, А.А. Теребух. – Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 440 с.
3. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: [Монографія] / Наталія Петрівна Тарнавська. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
4. Яковлев Г.И. Управление конкурентоспособностью промышленных предприятий: теория и практика (на материалах работы предприятий промышленности): дис. ... докт. экон. наук: 08.00.05 / Геннадий Иванович Яковлев. – Самара, 2007. – 310 с.
5. Латишев К.О. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності продукції автобудівного підприємства: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Донецьк, 2013. – 210 с.
6. Лук'яненко Д.Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [Монографія] / За заг. ред. Д.Г. Лук'яненка, А.М. Поручника: У 2-х Т. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с., 592 с.
7. Пономаренко В.С. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: [Підручник] / В.С. Пономаренко, Л.І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 328 с.
8. Сіваченко І.Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств: Кредитно-модульний курс: [Навч. посіб.] / За ред. І.Ю. Сіваченка, Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової. 3-те вид. – К.: ЦУЛ, 2010. – 312 с.
9. Jack R. Meredith. The management of operation. – John Wiley and Sons, Inc, 1992. – 320 p.
10. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия: Монография / Ю.Б. Иванов – Х.: Изд. ХНЭУ, 2004. – 256 с.
11. Омеляненко Т.В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабань, А.В. Вакуленко. – К.: КНЕУ, 2006. – 272 с.
12. Пономаренко В.С. Конкурентоспроможність як імператив функціонування та розвитку сучасних економічних систем. Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: Монографія / В.С. Пономаренко, Л.І. Піддубна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 264 с.

13. Гринів Л.В. Оцінка та підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Л.В. Гринів. – К., 2008. – 19 с.

14. Суха І.В. Вибір стратегій для забезпечення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.В. Суха. – К., 2008. – 22 с.